

NOPRATINĀŠANA-90

Atzišanās mēģinājums

INTERROGATION-90

Attempted confession

Sergejs Timofejevs

Mani ieveda *telpā ar lielu galdu, uz kura stāvēja monitors, klaviatūra un pelnutrauks. Iepretim galdam tika novietots ar brūnu dermatīnu apšūts krēsls, uz kura man arī piedāvāja apsēsties. Pavadoņi izgāja ārā. Izņemot mani, istabā palika tikai vīrietis uzvalkā ar kaklasaiti, sirmiemi, tisi apgrieztiem matiem. Viņš pasmaidīja nogurušu smaidu un uzdeva pirmo jautājumu.*

- Vai jūs labi atceraties deviņdesmitos?

Es sastomījos.

- Hm... Kā lai jums pasaku? Laikam tādas vienotas ainas nav. Ir kaut kādas epizodes, atmiņu uzplaisnījumi. Un turklāt tie ir ļoti dažādi, šie deviņdesmitie. Teiksim, 1991. un 1992., tie drīzāk bija astoņdesmito beigu, padomju sistēmas pilnīgā sabrukuma laika, turpinājums. Pēc tam 1993. un 1994. – jaunās valsts izveidošana, viss vēl tikai sākuma stadijā. Vispār deviņdesmitie kā vienota parādība, domājams, izveidojās tikai ap 1994.–1995. gadu.

- Vienota parādība. Ko jūs ietverat šajā jēdzienā? Paskaidrojiet, lūdzu, sīkāk.

- Nu, šķiet, tas bija tad, kad realitāte tika uztverta kā jau izveidojies kapitālisms, kad visi enerģiskākie un ambiciozākie jaunie cilvēki straužāk vien plūda uz ekonomikas un juridiskajām fakultātēm, kad fizisks risks bija neatņemama biznesa sastāvdaļa un drūma paskata „kaujinieki” cīnījās par „jumta” sfēru pārdalīšanu savu vadoņu labā. Un kad sāka veidoties šī īpašā deviņdesmito kultūra – neapšaubāmi hedoniska, ar zināmiem mistisku atklāsmju elementiem, ar psihodēliskiem *trīpiem* un jauno masu formu – reivu.

- Jā, jā, tieši uz sarunu par to mēs jūs arī izsaucām. Reivi, reivi... *[Vīrietis piegāja pie loga, aiz kura bija vakars, laterna un tumši koki. Viņš no paciņas izņēma cigareti,*

I was taken *into a room. There was a big table, and a monitor, and a keyboard, and an ashtray on it. On the opposite side of the table there was a brown leatherette chair, where I was invited to take a seat. The attendants left the room. Apart from me, the only person who remained in the room was a grey-haired man dressed in a suit and a tie. He smiled wearily and asked me his first question:*

- Do you remember the nineties well?

For a short while I struggled for words.

- Well... How shall I put it...? I don't seem to have a very clear picture of those times. I can remember some fragmented episodes, some flashbacks. Besides, they are very different, the 90s. Let's say, there was 1991 and 1992, which together with the end of the 80s marked the total collapse of the Soviet system. Then there was 1993 and 1994 when the new state was established and everything was in an initial stage. In general, the 90s as a single phenomenon supposedly developed only around 1994 and 1995.

- A single phenomenon. What does this concept contain? Could you please specify...

- I think it was a time when reality was perceived as a rooted form of capitalism, when the most active and ambitious students flooded the departments of economics and law, when the risk to suffer from physical injury was an integral part of business and when grim looking “warriors” fought for the division of the “protection racket” business areas on behalf of their bosses. And also when the specific culture of the 90s started to take shape – indisputably hedonistic in its manner of expression with certain elements of mysterious revelations, psychedelic “trips” and the rave.

piedāvāja paciņu man, bet es noraidoši papurināju galvu. Tad viņš aizsmēķēja un turpināja.] Kas tie reivi isti ir?

- Vispār es kādreiz par šo jautājumu tiku interesējies. Un uzzināju, lūk, ko... Vai gribat dzirdēt pašu pirmo reiva aprakstu? *[Es izvilku no kabatas četrkārtīgi salocītu papīra lapiņu un atvēru to.]* "Cilvēki stāvēja cieši blakus cits citam, vīrieši un sievietes, pusaudži, puīši un meitenes, mīņājās no vienas kājas uz otru un kaut ko gaidīja. Sarunas gandrīz nedzirdēja. Ik pa laikam šur un tur iegailējās cigaretes, apgaismojot sakniebtas lūpas un ievilkus vaigus. Tad šo klusumu pārtrauca pulksteņa sitieni, un virs laukuma uzliesmoja gigantiski plafoni. To bija trīs: sarkans, zils un zaļš, nepareizas formas, noapaļotu trīsstūru veidolā. Man apkārt stāvošie, apdzēšot cigaretes, nedaudz sakustējās." Pēc tam tiek aprakstīta mūzika – ritmiska, monotona, un cilvēki – milzīga dejujoša masa. Un to visu 1965. gadā bija uzrakstījuši padomju fantasti Arkādij un Boris Strugacki savā stāstā „Gadsimta plēsoņas”. Protams, tas ir nevis apraksts, bet drīzāk vēstnesis, pareģojums. Vispār vārdiņš „rave” radās vēl roka laikmetā. Tad tas nozīmēja koncertus brīvā dabā, kad kaut kur tukšainē vienas dienas laikā uzbūvēja koncertlaukumu, uzstājās, bet vēl pēc vienas dienas šī vieta atkal pārvērtās par tukšaini. Deviņdesmitajos šis vārds sāka apzīmēt lielus masu deju pasākumus ar elektronisko mūziku, gandrīz bez vokāla, tikai ar „sintētisko” skanējumu. Ar ko tie atšķirās no diskotēkām? Lūk, kā stāstīja kāda meitene deviņdesmito gadu pēcpadomju telpas aktuālākā preses orgāna, žurnāla

- I see, I see – that's what we want to discuss with you. The raves. The raves... - [The man walked up to the window. Behind it there was the late afternoon darkness, a lantern and dark silhouettes of trees. He picked up a cigarette and offered one to me as well, but I shook my head. Then he lit the cigarette and went on.] – What are these raves?

- To be honest, I had been quite interested in this issue at some time in the past. And I had found out the following... Would you like to hear the description of the very first rave? – *[I fished a folded piece of paper out of my pocket and straightened it.]* "People stood close to each other, men and women, teenagers, girls and boys. There was an atmosphere of impatient anticipation in the air. No one talked. Here and there cigarettes lit up, illuminating pinched lips and indrawn cheeks. Then this silence was interrupted by loud chimes of the clock, and giant lamps flooded the square with light. There were three lamps formed like uneven triangles with rounded corners – red, blue and green. The people around me moved forth and stubbed out their cigarettes." This was followed by a description of the music – rhythmical, monotonous, and the crowd – a huge dancing mass. It was all written down in 1965 by the Soviet visionaries Arkadij and Boris Strugatsky in their novel "The Final Circle of Paradise". Of course, it was not a description, but rather a message, a prophecy. Generally speaking, the term "rave" was coined in the age of rock. At that time it implied open air gigs, when during the day a stage was built in some deserted place for a night a gig to take place, while in the morning

„Плюс” lappusēs: „Nu, diskotēka... Tur bija tāda atmosfēra... Visu laiku jūti sev pievērstus iekāres pilnus skatienus. Cilvēks uz turieni gāja, lai ar mūzikas palīdzību atrastu kontaktu ar citu cilvēku. Savukārt reivs tevi padara pašpietiekamu, un tai pašā laikā tu esi veseluma, kaut kāda arhaiska kolektīva daļa. Notiek tāda pagāniska bezdzimuma darbība. Es nezinu, kā lai to izskaidroju."

Es paslēpu lapiņu ar citātiem. Vīrietis domīgi, ar neuzticības atblāzmu sejā pētīja mani, neteikdams ne vārda. Tad asi pajautāja.

- Bet vai jūs pats esat bijis tādos pasākumos?

- Esmu.

- Un kā tur izskatījās?

- Nu... visi kustējās, it kā peldētu simts metru distancī tukšā baseinā. Stāvus. Lai gan tas bija jau vēlāk, tajos projektos, kuri tika rīkoti VEF Kultūras namā. Tur zāles bija milzīgas.

- Bet vai Kaspara Vanaga vārds jums kaut ko izsaka?

- Protams, viņš taču ir Rīgas „reiva vectēvs”, tā viņu sauca sajūsminātie pusaudži. Es pats redzēju, kā pie viņa nāca klāt cilvēki un teica: „Paldies, ka atvedāt pie mums reivu!” Viņš mulsa, lai gan droši vien daļēji viņam tas arī patika. Bet viņš šeit neizgudroja reivu, viņš piedāvāja citu modeli, kurā mūzika un vispārēja ekstāze uz deju grīdas bija nevis

the place was restored to its former deserted state. In the 90s this term was used to refer to large-scale mass parties with electronic music, almost without any vocals – just synthesized sound. How did they differ from ordinary disco parties? As it was explained by a girl on the pages of the most popular press media in the post-Soviet space of the 90s – the magazine *Ptjuch*, "a disco... had a different atmosphere... Someone was always staring at you lustfully. People went to disco parties to contact other human beings through music. Rave, on the contrary, makes you self-sufficient, while at the same time you are part of one whole, of some kind of archaic collective body. It is like a de-sexualized pagan rite. I don't have the right words to describe it."

I hid the piece of paper with the quotes. The man examined my face with some suspicious distrust; however, he did not say a word. All of a sudden he asked me in a rough manner:

- And have you attended similar events?

- I have...

- And what did they look like?

- Well... everyone was moving as if they were doing the 100 metres swimming race in an empty swimming pool. Standing on their feet. Although, this came a bit later – in the projects organised at the VEF Recreation Centre. It had huge halls...

- What about the name Kaspars Vanags – does it ring a bell?

pašmērķis, bet kalpoja par savas „teritorijas”, savas vērtību sistēmas izveides elementiem. Šeit mūzika bija līdzvērtīga laikmetīgajai vizuālajai kultūrai vai jaunatnes protesta kustībai. Viņa vadītā biroja „Open” pēdējām lielajām akcijām bija tīri antireklāmisks, antikorporatīvs raksturs. Domāju, ka viņam bija diezgan globāli mērķi un ideāli. Vispār dažkārt radās sajūta, ka deviņdesmitie jaunatnes kultūrā var kļūt par jaunajiem sešdesmitajiem. Tāpat kā toreiz, parādījās principiāli jauna mūzika, jauna – elektroniskā un mediju – māksla, turklāt tika runāts par „alternatīvu laimes modeļu” meklējumiem. T. i., par notiekošo tika domāts nevis vienkārši kā par jaunu modes pavērsienu, bet gan kā par zināmu mēģinājumu globāli ietekmēt sabiedrību un savu lomu tajā. Reālu izmaiņu Latvijā, protams, bija ne pārāk daudz, jo šis alternatīvais antikorporatīvais vēstījums šeit nonāca

vienlaikus ar pirmajiem kapitālistiskās pārpilnības asniem. Visi sāka iegādāties jaunas mašīnas un dzīvokļus, cilvēki vēl nebija paspējuši nogurt no lietām, gluži otrādi, viņiem gribējās vēl un vēl. Lai gan tai pašā laikā kaut kādā abstraktā saprāta līmenī daudzi saprata, ka Kasparam ir taisnība... Un arī viņā pašā norisinājās tāda kā iekšējā evolūcija, izpratne par daudzām lietām nāca ar laiku. Pašā sākumā kādu laiku viņš strādāja par kreatīvo direktoru vienā no pazīstamākajām reklāmas aģentūrām, un savas pirmās akcijas sarīkoja ar tādu zīmolu kā *Lucky Strike* un *Prince* atbalstu.

- **Nosauciet konkrētas adreses. Kur notika viņa akcijas?**

- Pirmais izmēģinājums – pasākumu sērija „Sex`n`spaceships”, ko viņš veidoja kopā ar dīdžeju Jāni Kraukli un mākslinieku Miķeli Fišeru, norisinājās galerijā un kafejnīcā „M6” 1995. gada

Publika pie 17. gs. noliktavas Miesnieku ielā 13, Vecrigā mūzikas un vides instalāciju projektā *Open*. 1995. Foto: Jānis Deinats.
Public at 17th century warehouse at 13 Miesnieku Street in Old Riga, in music and environmental installation project *Open*. 1995.
Photo: Jānis Deinats.

- Of course! He is the “godfather” of the Riga rave. This is how the excited teenagers called him. I saw with my own eyes people approach him and say: “Thanks for bringing the rave to Latvia!” He looked embarrassed, although in part he must have liked it. However, he was not the one who invented the rave. He, indeed, offered a different model, where music and the general ecstasy on the dance floor was not a goal in itself, but served as elements of creating one’s own “territory” and value system. Here, music was equal to the contemporary visual culture or a youth protest movement. The last campaigns organised by his office *Open* had a distinctly anti-advertising and anti-corporate character. I recon, he had rather global aims and ideals. In general, sometimes there was a feeling that the 90s in youth culture could become the new 60s. In the 90s and likewise in the 60s, a conceptually new music

and a new form of art – electronic and media art – emerged. Besides, people never stopped talking about their quests for “alternative happiness models”. All this demonstrated that the cultural movements of that time were not simply a new fashion trend, but instead – a certain attempt to exercise a global impact on contemporary society and find one’s own role in it. Real changes in Latvia, of course, could not be observed on a large scale at that time, because this alternative anti-corporate message reached Latvia simultaneously with the first seeds of capitalist consumerism. Everyone started to buy new cars and flats, people were not yet tired of things. On the contrary – they wanted more and more. Although, at the same time, on some abstract intelligence level many of us understood that Kaspars was, indeed, right... And he also underwent some kind of inner evolution. The

majjā. Vienlaikus tur tika izstādīta arī Fišera gleznu sērija ar analogu nosaukumu. Tas nozīmē, ka jau sākotnēji bija šī saite – māksla + mūzika. Bet jau kaut ko konceptuālāku izdevās sarīkot tā paša gada septembrī Vecrīgā, netālu no Doma laukuma, Miesnieku ielā 13. Tieši šeit atrodas 17. gadsimtā būvēta piecstāvu noliktava, kuru valsts gatavojās pārdot izsolē. Kasparam izdevās sarunāt, lai viņu tur ielaiž uz divām nedēļām. Vesela ēka pārvērtās par viņa eksperimentālo laukumu. Vispār jau tas, ka es saku „viņa”, nav gluži pareizi. Ap viņu taču bija vesels domubiedru un palīgu loks... Pirmkārt, Ilze Strazdiņa. Melnā Ilze, kā viņu dēvēja. Tagad viņa ir Londonā, kūrē mākslas projektus un reizumis Latvijā publicē rakstus par laikmetīgo britu mākslu.

- Londona, skaidrs. Bet vai bija sakari ar Krieviju? Un, ja bija – tad kāda veida sakari?

- Protams, bija. Pirmkārt, ar žurnālu „Птичь” un tā galveno redaktoru Igoru Šulinski. Igors kopā ar savu kolēģi Poljnu un Krievijas didžeju desantu arī atbrauca uz mākslas biroja „Open” pirmo akciju Miesnieku ielā 13. „Птичь” iznāca Maskavā, un pirmie reiva pasākumi Krievijā, starp citu, arī dzima mākslinieciskā vidē, taču nevis Maskavā, bet Sanktpēterburgā, kompānijā, kas bija izveidojusies ap „Jaunajiem māksliniekiem”, kurus vadīja Timurs Novikovs. Viens no šī loka aktīvistiem, Aleksejs Hāss, to aprakstīja šādi: „Sākumā... daži jauni cilvēki, kuriem nebija, kur dzīvot, ievācās lielā, tukšā dzīvoklī. Pēc tam draugi turp aizveda tumbas,

true understanding of many issues came later. In the very beginning, he worked as the Creative Director for one of the best known advertising agencies, and his first campaigns were actually organised with the support and under the name of such brands as *Lucky Strike* and *Prince*...

- Can you give any specific addresses. Where exactly did these campaigns take place?

- The first experiment – a series of events entitled *Sex'n Spaceships*, which he organised together with the DJ Jānis Krauklis and artist Miķelis Fišers – took place in the gallery and coffee-bar M6 on May 1995. At the same time, several paintings by Fišers bearing the same title were also exhibited at the gallery. Thus, the combination “art + music” existed already from the very beginning. They managed to organise something more conceptual in September of the same year in Old Riga, close to the Dome Square, on Miesnieku Street 13. Here you would find a five-storey warehouse built in the 17th century, which was put up for the public procurement procedure. Kaspar got a permission allowing him to access this building for a period of two weeks. The entire building was turned into his experimental space. To be honest, it's not quite appropriate to call it “his” experiment. He was surrounded by a whole circle of friends who shared his views and were ready to lend him a helping hand... First of all, Ilze Strazdiņa must be mentioned... The Black Ilze, as she was called. Now she lives in London; she is an art curator and from

pastiprinātājus, sāka parādīties kasetes, plates... Visi iesāka pulcēties tur, dejot un iedzert.” Nākamais solis uz reivu bija liels pasākums planetārijā ar nosaukumu „Gagarin party”...kad sākās *perestroika* un visi pagājušā laikmeta varoņi tika nogāzti no saviem postamentiem, vienīgais reālais, īstais varonis bija Gagarins. Kā pirmais cilvēks, kurš lidoja kosmosā, un vienkārši kā jauks puisis, kuram ticēja gan veci, gan jauni cilvēki.” Un jau pirmajā „Gagarin party” didžejs bija latvietis Jānis Krauklis. Reiz es viņu intervēju, un šajā intervijā viņš lieliski pateica: „Es palīdzu cilvēkiem iet, nē, pacelties. Es uztveru vibrācijas, kas nāk no publikas, un palīdzu tai sasniegt „emocionālo orgasmu”. Tas ir kā ar dzīvsudraba lodītēm, kuras krājas un krājas. Un es pavisam reāli jūtu, kā veidojas vienota enerģijas lode. Tad es uzlieku kādu hitu – un notiek sprādziens.”

Arī viņš, protams, palīdzēja Kasparam, bet no māksliniekiem – atkal jau Miķelis Fišers, Andrejs Kalnačs, Gints Gabrāns... Durvis bija atvērtas visiem gribētājiem. Otrajā „Open” bijušajās rūpnīcas telpās pašā pilsētas centrā Lāčplēša ielā gandrīz vesels stāvs bija atvēlēts Aleksandra Seržanta instalācijām, kurš astoņdesmito otrajā pusē kopā ar Vladimīru Lindermanu izdeva *samizdata* žurnālu „Третья Модернизация”. Tas ir pavisam cita plāna un pavisam cita loka mākslinieks, bet arī viņš tur jutās pilnīgi adekvāti. Atceros, tur bija papildnam visādu ragu, nagu un izbāzeņu...

- Labi. Bet vai Vanags kaut kā publiski tika formulējis savus uzskatus? Varbūt presē vai citos izdevumos?

time to time publishes articles about British contemporary art in the Latvian press.

- London, I see... But what about the liaison with Russia – was there any? And if there was – what kind of a liaison are we speaking about?

- Sure, there was. Above all, there was a good relationship with the magazine *Ptjuch* and its Editor in Chief Igor Šulinski. Igor together with his colleague Poljina and a commando of Russian DJs came to Latvia to attend the first performance organised by the creative group *Open* on Miesnieku Street 13. *Ptjuch* was published in Moscow, and the first raves in Russia, by the way, were also born within artistic circles, however, not in Moscow, but in St. Petersburg - in a circle which had developed around the “new artists” lead by Timur Novikov. Aleksej Hass was an active member of this circle and he described it in the following way: “In the beginning... a few young people with no roof above their heads moved into a big, empty flat. Then their friends brought them a sound system. Vinyls and tapes started to appear... Everyone went to this flat as a gathering place to dance, drink and socialize.” The next step to the rave movement was an event titled *Gagarin Party* which took place at the planetarium. “When *perestroika* started and all heroes from the last century were overthrown, the only real hero was Yuri Gagarin. He had been the first man in space and he was a good guy trusted by the young and the old alike.” And this first *Gagarin Party* was DJ-ed by the Latvian Jānis Krauklis.

- Bez šaubām. Lūk, piemēram, 2000. gadā iznāca pirmais „Orbitas” almanahs, kurā bija publicēts viņa raksts „Cultural jamming. Šeit un tagad”, kurā Kaspars rezumēja desmitgadē notikušo.

- *Jūs, es ceru, esat paķēris līdzī arī to?*

- Jā. Lūk, pats almanahs. Tas ir pavisam neliels. Tūlīt atvērsu, te ielikta grāmatzīme. Ahā... „Deviņdesmito gadu sākumā Rietumu pasaulē jaunatne, kura sevi dēvēja par *Generation X*, pievērsās radikāli jaunām jaunatnes kustības formām. Šī cilvēku paaudze, kura lieliski orientējas jaunajās tehnoloģijās un informācijas sistēmās, planētu izprot kā globālu tirgu, un tai nav īpašu ilūziju par materiāli orientētās Rietumu civilizācijas progresivitāti. Tajā pašā laikā atšķirībā no vētrainajiem sešdesmitajiem un septiņdesmitajiem tagadējā paaudze vairs nelolo sapņus par kaut kādu globālu alternatīvu.

Apzinājusies tirgus likumu neizbēgamo iefiltrēšanos jebkuros sociālajos procesos, jaunatne sev raksturīgo revolucionāro garu vairs netērē ielu demonstrācijās, protesta dziesmās vai dumpīgās mākslas akcijās. Kreativitāte kā alternatīvas realizācija tiek „investēta” pašā jaunā cilvēka dzīvesstilā... „Īpašas” ielu un klubu modes ikonogrāfija ir kļuvusi par reāli funkcionējošu komunikācijas veidu, šobrīd tā atspoguļo nevis sociālo statusu, bet gan pasaules redzējumu. Deviņdesmito gadu kultūras notikumi norisinājās ne tikai galerijās, muzejos un koncertzālēs. Daudz būtiskāka kļuva

Once I interviewed him and during this interview he made an excellent statement: “I help people go. No, I help them rise. I feel the vibrations coming from the crowd and I help the public reach an “emotional orgasm”. It resembles pellets of mercury merging into a huge mass of energy. Then I play some top hit and the mass explodes.”

He, of course, also helped Kaspars, but if I have to give the names of the artists – it would be Miķelis Fišers, Andrejs Kalnačs, Gints Gabrāns... In general, the doors were open to everyone. On the second *Open*, at the premises of an abandoned factory at the very heart of Riga on Lāčplēša Street, almost an entire floor was allocated to Aleksandrs Seržants’ installations. In the second half of the 80s, Seržants together with Vladimirs Lindermans published a self-made magazine *The Third Modernisation*. He is an artist of a completely different circle and background; nevertheless, he by no means felt excluded from the project. I remember, there were plenty of horns, claws and stuffed animals there...

- *All right, but what about Vanags’ ideas – did he formulate them in public? Maybe, in the press or other media?*

- Undoubtedly. So, for instance, in 2000 the first almanac *Orbita* with his article “Cultural Jamming. Here and Now” was published. In this article, Kaspars summarised the events that had happened in the course of the decade.

- *I hope, you have it with you?*

neatkarīgā vide: „izbraukuma sesija” kādā pamestā rūpnīcā, ielu karnevāls, pasākumi elektroniskās mūzikas klubos, pirātisko radiostaciju raidījumi, grafiti uz sienām vai vienkārši kaut kāds uzraksts uz T-krekla.”

- *Pietiks. Bet vai jūs atceraties kādus uzrakstus uz Kaspara Vanaga T-krekliem?*

- Nē. Neatceros.

- *Labi. Bet ko jūs teiksiet par vietējo krievu publiku? Kāda bija tās attieksme pret šādiem pasākumiem?*

- Pozitīva, pat ļoti pozitīva. Visi, kuri interesējās par jauno mūziku, jauno kultūru, satikās pie Vanaga, daudzi sapazinās tieši tur. Pirms tam, astoņdesmitajos un deviņdesmito sākumā, pastāvēja rokmūzikas vide, bet tā, bez šaubām, dalījās pēc valodas – latviešu auditorija klausījās un apmeklēja latviski dziedājošu grupu koncertus, krievu – attiecīgi, krievu. Jaunā elektroniskā mūzika – bez vārdiem vai ar retiem angļu tekstiņiem – kļuva par vienojošo mediju. No krievu vides parādījās daži interesanti didžeji, piemēram, *DJ Kone*, *Zagga*, savukārt mākslinieku bija maz, grūti nosaukt kādu, kurš būtu bijis patiešām interesants. Toties parādījās dzejnieki, nedaudz vēlāk. Turklāt jaunā mūzika tika ne tikai importēta, daļēji to radīja arī šeit – lai atceramies kaut vai krieviski runājošo muzikālajā ballītē izveidojušos grupu „*Yaputhma Sound System*”. Manuprāt, tā ir deviņdesmito gadu labākā Latvijas grupa, kura spēlēja

- Oh, yes. Here it is, the almanac. It is quite small. Just a moment, I will open it, there must be a bookmark. Ok, here it goes... “In the beginning of the 90s the young people of the Western world calling themselves “Generation X” turned to radically new forms of youth movement. This generation, who had fully mastered the latest technologies and information systems, understood the planet as a global market and they had no illusions about the progressiveness of the consumer-orientated Western civilization. At the same time – unlike in the stormy 60s and 70s – neither had this generation any illusions about any global alternatives.

Being aware that social processes are inevitably moulded by market rules, the young people did not waste their revolutionary spirit on street demonstrations, protest songs or rebellious art campaigns. Instead, they started to invest into creativity seen as an alternative within their lifestyle... The “special” iconography of street and club fashion became a functioning mode of communication. It reflected a perception of the world as opposed to social status. Cultural events in the 90s took place not only in the galleries, museums and concert halls. The independent environment became much more important: an “outing” to some abandoned factory, a street carnival, events at electronic music clubs, broadcasts of pirate radio stations, graffiti on the walls or a simple print on a T-shirt.”

- *Enough. But do you remember any prints on the T-shirts Kaspars Vanags wore?*

- No, I don’t remember.

patiešām aktuālu vai pat savu laiku apsteidzošu mūziku. Un tas ir būtiski, jo līdz šim Rīgā un Latvijā lielākoties parādījās projekti, kuri kopēja Rietumu analogus vai pūlējās iedēstīt šos paraugus vietējā augsnē. Savukārt „Yaputhma Sound System” šajā laikā spēlēja „reivu”, taču nevis no platēm, bet dzīvajā – ar cikliskām struktūrām, hipnotiskām, desmit minūšu garām kompozīcijām. Ja grupai būtu atradies producenti, kurš spētu viņus palaist Eiropā, es domāju, ka viņus gaidītu spīdoša nākotne. Bet šeit viņi ātri kļuva par kulta grupu un arī diezgan ātri izjuka. Turklāt teksts viņu gabalos, ja bija, bija angļiski. Un viņu auditorija bija jauka. Piedevām Gošas Abizova, projekta līdera, pirmajam sastāvam, kurš vēlāk pārauga „Japutmā”, bija latvisks nosaukums „Pasaki Onkuljiem Atā”. Šo frāzi Goša it kā esot

dzirdējis no kādas meitenes, kura mēģinājusi pierunāt savu sunīti pieklājīgi atvadīties no kaut kāda puīša. Arī ap „Japutmu” bija izveidojusies vesela gūzma mītu un leģendu. Goša pastāvīgi izdalīja kaut kādas lapiņas ar optimistiskiem vēstījumiem, līdzīgiem šim: „Debesīs lido lidmašīna, apburōšs gadsimta sākuma divplāksnis. No tā spārnēm, kas saplūst dzirksteļojošā varavīksnē, lejup pār pūli nolīst saules ezišu gaisakritums. Katrs ezītis tur ķepiņās tev adresētu vēstuli. Nenolaid skatienu – tā pulsē tev rokās... Dejo. Nebaidies!” Tika piegādāta arī dažnedažāda informācija par pašu planētu Japutmu, no kuras saskaņā ar leģendu grupa ieguvusi savu nosaukumu. Piemēram, par gadu skaitīšanu: „Saskaņā ar senu japutmiešu tradīciju ir tādi gadi, kuri tiek saukti par Klauna Gadu un Ēzeliša Gadu. Reizēm Ēzeliša

Reivs mūzikas un vides instalāciju projektā *Open*. 1995. Foto: Jānis Deinats.
Rave in music and environmental installation project *Open*. 1995. Photo: Jānis Deinats.

- OK. What would you say about the local Russian audience? What was their attitude towards such events?

- Oh, their attitude was very positive. Very positive! Everyone who was interested in the new music, the new culture and everything around it gathered around Vanags. Many of them got acquainted through these events. Prior to that – in the 80s and in the beginning of the 90s – there existed the rock music environment, but it, of course, was divided according to the language of the lyrics – the Latvian audience attended the gigs by the bands singing in Latvian while the Russian audience listened to the Russian bands accordingly. The new electronic music without lyrics or with random text in English became the unifying media. Some interesting DJs of Russian background, for instance, DJ Kone and DJ Zagga, appeared. There were, however, few artists, it is really difficult to recall anyone really appealing. Instead, many poets emerged – slightly later. Besides, the new

music was not only imported, but in part also created locally. Let's remember the band *Yaputhma Sound System* founded at a Russian-speaking party. To my mind, it was the best Latvian band in the 90s, which played really top music, too futuristic even. And this was important, because before only those musical projects had been popular in Riga and Latvia, which either copied similar Western bands or tried to reproduce them locally. *Yaputhma Sound System*, on the other hand, played “rave” and played it live – not the vinyls. Their performances had a cyclic structure and they consisted of hypnotic 10 minutes long compositions. Should the band have a producer capable of presenting them to the European audience, they might have turned out very successful. But in Latvia they quickly became a cult band, and they ceased to exist with the same speed their fame grew. Besides, the lyrics of their songs – if any at all – were in English. And their audience was mixed. Also, the first band of the project leader Gosha Abizov – which later turned into *Japutma* – had

Gads seko Klauna Gadam, reizēm atkal Klauna Gads aiziesies staidz stūrgalvīgajam Ēzeliša Gadam nopaka!.

- Ēzeliša Gads, skaidrs, skaidrs. Bet kurā reālajā gadā tas viss notika?

- Grupa savācās apmēram 1996. gadā. Driķst, es nocitēšu vienu rakstu par viņiem? No laikraksta „Business & Baltija”. Kur gan tas bija... Mmm... Lūk! „Noderīgas kārbīņas ar elektroniku aiztur un sempļē (atkārto līdz bezgalībai) jebkuru skaņu, turpat blakus jauns cilvēks ņemas ar vecām platēm un laiku pa laikam uz kopējā fona uzliek te kaut kādu mehānismu skaņas, te no septiņdesmito gadu šlāgera izrautu frāzi „Saki man „jā-ā”... Pārējie pieci seši cilvēki izvilina skaņas tāpat kā agrāk: ar ģitārām, sitamajiem, pūšamajiem un taustiņinstrumentiem.

Kādam tas varētu atgādināt Sergeja Kurehina projektu „Pop-mehānika” – uz skatuves daudz cilvēku, valda tāda kā ritmiska brūvējuma, kopējas vibrācijas sajūta. Un ļoti precīzi izteikta noskaņa – kosmiska odiseja krāsainā multfilmā... Grupas līderis Goša (oficiālais amats – Japutmas Finanšu Ministrs) lieliski atbilst diplomātiskā pārstāvja, sūtņa lomai. Sporta jaciņā, ar diviem briļļu pāriem (parastajām un milzīgām saulesbrillēm), ne pārāk garš, atsvešināts, viņš aicina uz lidojumiem. Visapkārt dejo jauniņas meitenes ar mugursomiņām plecos. Sintezators, kas skan astoņdesmito gadu paša sākuma „jaunā viņa” grupu tonalitātē, spēlē romantiskas pasāžas. Tam pa virsu trompete atskaņo kaut

a name in Latvian which translated something like *Say Bye Bye to the Old Guys*. This phrase was overheard by Gosha from a girl who was trying to persuade her lap dog to be polite and “say” goodbye to some guy before he left. There were plenty of legends and myths around Yaputma. Gosha constantly handed out some leaflets with optimistic messages sounding like: “An airplane is taking off in the sky. A marvellous biplane created in the beginning of the century. From its wings, which merge into a sparkling rainbow, an air-fall of sunny hedgehogs is pouring down onto the crowd. Each little hedgehog holds a letter in his paws. The letter is addressed to you. Don't avert your eyes – the letter is throbbing in your hands... Go on dancing. Don't be afraid!” Information about the planet Yaputma, legendary for giving the band its name, was also disseminated. For instance, the years were counted according to the “longstanding tradition of the Yaputmians (the inhabitants of the planet Yaputma), which states that there is a Clown's Year and the Little Donkey's Year. Sometimes the Little Donkey's Year follows the Clown's Year, sometimes the Clown's Year runs after the Little Donkey's Year breathlessly following its footsteps.”

- The Donkey's Year, I see, I see. But what was the year all this took place?

The band joined together around 1996. May I, please, quote an article about them? From the newspaper *Business & the Baltics*. Where is it... agh... Oh, here it is! “Useful little boxes that delay and sample any sound with the help of electronics (the sound is

ko bērnišķīgi skumju. Un augošais sitaminstrumentu ritms. Dzirdams neapšaubāms stilu mistrojums (pēkšņi pavid „Rolling Stones” ģitāras rifs vai ieskanas „Massive Attack” basģitāra). Tomēr kaut kad pie beigām tas viss apvienojas vecajā, labajā disko, taču to spēlē nevis bezrūpīgi mulati, bet gan, teiksim tā, intelektuāļi, kuri spēj aizmirst par intelektu, atraisīties. Tāpēc tā skan tik hipnotiski nepiespiesti, atgādinot mūziku, kuru spēlē reivos, kur melodijai nav sākuma un beigu, nav pat melodijas, bet ir tāds vibrējošs, priekpilns troksnis...”

- Bet ar ko projekta dalībnieki nodarbojas pašlaik?

- Kā nu kurš. Daži nodarbojas ar dizainu, Goša, Jegors Abizovs, ir kļuvis par vienu no Latvijā labākajiem interneta lapu izstrādātājiem. Basists Vladimirs Leibgams tagad ir pazīstams grāmatu mākslinieks. Tikai taustiņnieks Jevgeņijs Drumovs joprojām muzicē dažādu projektu sastāvos. Paralēli strādā tipogrāfijā par iespiedēju.

- Tātad „priekpilns, vibrējošs troksnis”... Skaidrs, skaidrs... Bet vai jums nešķiet, ka tas viss bija tikai tāds varavīkšņains ziepju burbulis, no kura nekas nav palicis pāri? Lūk, Kaspars Vanags, pēc mūsu rīcībā esošajām ziņām, ir emigrējis uz Londonu. Pats vārds „reivs” ir kļuvis tikpat novazāts kā „rokenrols”...

- Bet tas taču ir normāli. Kultūra allaž noēd pati sevi. Pāri paliek tāda neskaidra notikuma apjaušana, mitoloģija. Notiekošā enerģija akumulējas kultūras zīmju enerģijā.

repeated endlessly). Next to them, a young man pottering with old vinyls and from time to time inserting the sounds of some mechanisms, then again a phrase pulled out from an old hit of the 70s “Tell me yeah”... There are another five or six people playing the traditional musical instruments such as the guitar, percussion, wind instruments and key instruments.

To someone it might remind the project carried out by Sergejs Kurehins called “Pop-mechanics” with many people on the stage and the pervasive feeling of overall vibration and rhythm. The atmosphere is very specific – a space Odyssey in a colourful animation... The group leader Gosha (his official post being the Minister of Finances of Yaputma) excellently fulfils his role as a diplomatic representative and messenger. In his tracksuit jacket, with two pairs of sunglasses (the ordinary plus huge goggles), not very tall, somehow remotely distant, he asks everyone to join the flight. Young girls with small backpacks dance all around him. The sampler sounding like the “new wave” bands of the very beginning of the 80s plays romantic passages. The sound of the trumpet emerges – somehow childishly sad. The rhythm of the percussion instruments gradually prevails. What you can hear is an obvious mix of styles (all of a sudden you can hear the guitar riff of the *Rolling Stones* or the bass guitar chords of *Massive Attack*). However, somewhere close to the end it all merges back to the good old disco music, which is not played by carefree darkies, but rather by intellectuals who are able to set aside their intellectuality and unfold. Therefore, the music sounds so hypnotically effortless reminding of the music of raves, which

Kas mums ir tagad? Nostabilizējusies kultūra kā vārdu un projektu hierarhija plus daudzveidīga „alternatīvā” darbība perifērajās zonās – piemēram, grafiti. Bet aktuālo kultūru sabiedrība jau vairs neuztver nopietni. Tā nesajūt nekādus izaicinājumus, pretrunas, mēģinājumus pārkāpt robežas. „Mākslinieki zīmē, rakstnieki raksta, biznesmeņi pelna naudu...” Deviņdesmitajos situācija tomēr bija visādā ziņā interesantāka, arī bīstamāka un skandalozāka. Lai atceramies gadījumu ar Miķeļa Fišera gleznu sēriju, kas bija redzamas izstādē „*Funny versus Bizarre*” „Arsenālā” 1997. gada jūnijā. Tur uz vairākiem audekliem bija attēlotas trīs Baltijas prezidentu sarunas ar kādu ne no Zemes nākušu radību. Viņiem priekšā stāvēja trīskrāsainie Baltijas valstu karodziņi (bet citplanētiem priekšā atradās noslēpumains drūms karodziņš). Un pēkšņi, tumšākā vietā, „svešais” piedāvāja prezidentiem kaut kādu aizliegtu preparātu (nevis uzgleznotu, bet pie audekla pielīmētu tableti, kas pēc izskata ļoti atgādināja *extasy* tableti). Un trīs Baltijas prezidenti, apēduši to, laidās dejā nodevīgas ārpuszemes mūzikas pavadībā, turklāt citplanētiests uzstājās didžeja lomā. Dejā aizrāvušies prezidenti pēkšņi tika nostādīti fakta priekšā: citplanētiests bija saraušis kaudzītē un piesavinājis visus viņu karodziņus. Apjukušie Baltijas valstu prezidenti, nezaudēdami politiski korektās sejas izteiksmes, izrādījās palikuši tukšām rokām un virzījās uz pagaldes pusi... Un reiz šī tablete tika nozagta, to izgrīza no gleznas tieši izstādes zālē.

has neither a beginning, nor an end and no melody at all – only a vibrating, jolly noise...”

- What do the project participants do now?

- Well, it depends. Some are involved in design. So, for example, Gosha (Yegor Abizov) has become one of the best website developers in Latvia. The bassist Vladimir Leibgam now is a well-known book illustrator. Only the keyboard player Yevgeny Drumov is still actively involved in music and continues to play in different projects and bands. In addition, he also works as a printer in a printing house.

- So, you say it was a “jolly, vibrating noise”... All right, all right. But don't you think it was just a soap bubble reflecting all the colours of a rainbow and gone by now? So, for example, Kaspars Vanags, according to what information we have, has emigrated to London. The term “rave” has become as shabby as “rock'n'roll”..

- That is at it is. Culture always consumes itself. And what remains is just an obscure apprehension and mythology. The energy of the happening is accumulated in the energy of cultural signs. What do we have now? A stable system of culture consisting of a hierarchy of names and projects plus multidimensional “alternative” activities in the peripheral areas such as graffiti. However, the most current cultural developments are not perceived seriously by the modern Latvian public any more. There are no more perceived challenges, contradictions, attempts to cross the borders. “The artists paint, the writers write, the businessmen earn money...” In the 90s, I

Vai tā bija reāla zādzība vai inscenēta akcija? Tas jau vairs nav tik svarīgi. Pietiekami daiļrunīgs bija pats robežu sapludināšanas fakts, realitātes (pat tik rupjas un agresīvas) ielaušanās mākslas pasaulē. Robežas vēl nebija tik stingras. Progresīvie bandīti, pūlēdamies neatpalikt no modes, gāja nevis uz glamūrīgiem klubiem, bet uz tām pašām ballītēm un pasākumiem, kurus apmeklēja aktuālie mākslinieki. Ja jums izdevās veiksmīgi pieslēgties tās gaitai, kultūra solīja zināmu apziņas pavirzīšanu. Tagad kultūra funkcionē gluži veiksmīgi, kā zināma emocionāla „noteka” vai emocionāla „noliktava”, tā ir pieprasīta, taču atstāj niecīgu iespaidu uz dzīvesstilu vai realitātes uztveri. Šajā ziņā kā vienīgo deviņdesmito gadu Latvijas subkultūras vektora turpinājumu var minēt to, kas, piemēram, notiek Miķeļsalā, kur mākslinieciskā aktivitāte atkal atrodas mijiedarbībā ar dzīvesstilu un pasaules uztveri. Taču arī tur lokālo projektu pastāvēšana tiešā veidā ir atkarīga no notikumu attīstības ar īpašumu pārdali lielā biznesa sfērā. Bet vārdu „Open”, kurš deviņdesmito paaudzes apziņā asociējās ar Vanaga & Co projektiem, tagad ir piesavinājušies finanšu produkti, kurus Hansabanka piedāvā jauniešu auditorijai...

- Tā. Pietiks! Andrejsalu liksim mierā. Tās jautājums pagaidām nav atrisināts. Nav atrisināts... Nu ko, ar šo arī beigsim. Nedaudz skaidrāku jūsu situāciju padarījāt. Tomēr pastāv iespēja, ka mēs jūs izsauksim uz vēl vienu sarunu. Bet pagaidām – varat iet. Te būs jūsu caurlaide uz izeju.

must admit, the situation was much more interesting, needless to say – more dangerous and scandalous. So, for example, I could mention the series of paintings by Miķelis Fišers exhibited at the *Funny versus Bizarre* exhibition on June 1997 in the Arsenāls hall. The paintings depicted the three presidents of the Baltic States having a conversation with some creature from outside this planet. In front of them, they had the tri-coloured flags of the Baltic States (while the alien has a flag which looked mysterious and gloomy). And all of a sudden in a dark place the “foreigner” was offering the presidents some kind of a forbidden substance (this substance was a pill glued on the canvas very much resembling an ecstasy pill). And the three presidents of the Baltic States – having taken the pill – descended down, dancing to the accompaniment of the music from the outer space. Besides, the alien was performing as a DJ. The presidents carried away by the music were suddenly realising that the alien had taken all the three flags. The confused presidents of the Baltic States with politically correct facial expressions turned out to be empty handed and were jointly trying to crawl under the table... Oh, yes, and once this pill got stolen – it was cut out of the canvas straight from the exhibition hall.

Was it a real theft or a staged performance? It is not that important any more. The fact of breaking the borders – reality entering the world of art – was rhetorical enough, even if it was rude and aggressive. The borders were not so strict yet. The progressive thugs, trying to stay on top of the things, instead of going to glamorous mainstream clubs went clubbing to the same places as the artists of the time. If you managed to get

Ierēdnis man pasniedza kaut kādu lapiņu, sausi pamāja un pagriezās pret logu. Kad gāju ārā no istabas, viņš stāvēja, domās iegrimis. Mēs vairs nekad neredzējāmies. Kam tagad vajadzīgi šie pusaizmirstie deviņdesmitie? Kāpēc mani izsauca? Nesaprotu.

connected to what was going on, culture promised a certain broadening of perspective. Now culture is functioning rather successfully; it has become some kind of an emotional “drain” or emotional “warehouse”. It is in demand, nevertheless it leaves an insignificant impact on lifestyle or world perception. In this regard, as the only continuation of the sub-cultural vector of the 90s in Latvia we can mention the activities in Andrejsala, where creative processes are back in interaction with lifestyle and the vision of the surrounding world. Yet, in Andrejsala, too, local projects directly depend on the development and outcome of property related issues in a huge business area. But the term *Open*, which in the consciousness of the generation of the 90s was associated with the projects of Vanags & Co, now has been appropriated by the financial products offered by Hansabanka for youth target campaigns...

- OK. That's enough! Let's leave Andrejsala in peace. This question has not been solved yet. Has not been solved... Well, let's put a full stop here. You've made the situation a bit clearer. Still, there is a possibility that we will call you again to arrange another conversation. But for the time being – you can go. Here is your pass for the exit.

The official gave me a piece of paper, nodded his face remaining expressionless and turned his back on me focusing his view out of the window. When I left the room, he stood there lost in thought. We never saw each other again. Who needs these semi-forgotten 90s? Why was I asked to come here? I am puzzled.